

ดนตรีในวัฒนธรรมไทยอง จังหวัดเชียงราย¹

Music of Tai-Yong Cultural in Chiang Rai

องอาจ อินทนิเวศ

Ong-art Inthaniwet

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำโปรแกรมวิชาศิลปกรรมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

inthaniwet@gmail.com

บทคัดย่อ

ไทยอง เป็นชื่อเรียกกลุ่มคนที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ที่เมืองยอง ตั้งอยู่ทาง ตะวันออกของรัฐฉาน เช่นเดียวกับกับคนไทลื้อ อพยพเข้ามาในพื้นที่ภาคเหนือ ของประเทศไทยราวสมัยพระเจ้ากาวิละ (พ.ศ. 2285-2358) ในจังหวัดเชียงราย พบชาวไทยองตั้งถิ่นฐานบริเวณตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน การศึกษาครั้งนี้มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาดนตรีในวัฒนธรรมของชาวไทยองในจังหวัดเชียงราย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีการลงภาคสนาม ศึกษา สัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ และใช้การวิเคราะห์บริบทของดนตรีตามหลักการแบบดนตรี ชาติพันธุ์วิทยา ผลการศึกษาพบว่า คนไทยองมีการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรม

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากงานวิจัยเรื่อง “องค์ความรู้ จิตสำนึกรักษ์ และการบวนการสืบทอดภูมิปัญญา ด้านดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงราย” ได้รับทุนสนับสนุน จาก กรมส่งเสริมวัฒนธรรม ประจำปี งบประมาณ 2559

ประเพณีทางวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ดนตรีเข้ามาเป็นสื่อกลางในการ เชื่อมความสัมพันธ์ของคนในแต่ละชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรม ดนตรี ที่พบในวัฒนธรรมไทยองมีลักษณะวัฒนธรรมร่วม ได้แก่ วงกลองหลวง และวง กลองสี่หม้อง เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการเดินขบวนแห่ในงานประเพณี ทางพระพุทธศาสนา และใช้บรรเลงประกอบกิจกรรมประเพณีการแข่งขันทาง ภูมิปัญญาประจำปี การประกวดตีกลองหลวง มีเกณฑ์การประกวดเพื่อวัด ค่าความดังของเสียงกลอง ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาของเครื่องดนตรีที่ต้อง อาศัยภูมิความรู้ทุกขั้นตอนการผลิตตั้งแต่การคว้านรูภายในกลองหลวงที่มีรูปแบบ เฉพาะของช่าง การหุ้มหนังหน้ากลองที่ทำจากหนังวัว การ “ติดจำ” ด้วย ข้าวเหนียว หรือกล้วยกวน ตามแต่สูตรของแต่ละบ้าน หรือพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ทั้งวงกลองหลวง และวงกลองสี่หม้อง ต่างมีบทบาทสำคัญในวัฒนธรรมประเพณี ประจำปี หรือพิธีที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนาที่สืบทอดกันมาแต่อดีต ช่วย ความสามัคคีกลมเกลียวกันของแต่ละชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : ไทยอง วัฒนธรรม พื้นบ้านล้านนา ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา เชียงราย

Abstract

Tai-Yong is the name of the people who settled in Yong city on the east of Shan State. They migrated to the northern region of Thailand around the reign of King Kawila. (B.E. 2285-2358). Lamphun province is the main city from dispersing to other areas. In Chiang Rai, Tai Yong people found at Chancha Sub-district, Mae Chan District. This study aimed to study music of Tai-Yong cultural in Chiang Rai. With qualitative research by using the process of studying in Ethnomusicology. There was fieldwork, studies, interviews with local stakeholders. And to analyze the context of music according to the Ethnomusicology.

This study found that; Tai-Yong has organized cultural activities. Tai-Yong has used music for connecting the relationships in each community to carry. For example; Klong Luang band, (ancient big drum) and Klong shing maung band (ancient long drum). There are the bands used to performing parades in Buddhist traditions. And use the instrumental in the annual traditional wisdom competition event. The Klong Luang Competition is a contest criterion to measure the loudness of the drums. There are regarded as the wisdom of musical instruments. people must to knowledge in every process. From hole drilling within the drum, which has a specific style of the mechanic. Closing the top of the skin made of cowhide, “sticking the serum” with sticky rice or bananas, according to the recipes of each community. This is an important trick that each house will

have its own recipe. Both Klong Luang band and Klong shing maung band have important roles in the culture of the Tai-Yong. Because its inviting people to meet in the annual tradition or ceremonies. There is a tradition that has been passed down since ancient times. It is a tradition that Thai people in each village will meet organize activities. to create greater unity and harmony in each community.

Keywords : Tai-Yong, Culture, Lanna Folk, Ethnomusicology, Chiang Rai

บทนำ

“ไทยอง” บางออกเสียง “ไตยอง” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไท (Tai) ที่ใช้ภาษาในการสื่อสารระหว่างกันที่เป็นกลุ่มภาษาหลักของคนส่วนใหญ่ของประเทศไทย ร่วมกับกลุ่มภาษาตระกูลไตชนิดอื่น ๆ เช่น ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทดำ ไทเขิน ไทยวน (ไทยเหนือ) ไทหย่า ไทยกลาง ไทใต้ ไทลาวอีสาน เป็นต้น ดังนั้นจึงพบเห็นได้ว่าการจัดประเพณีทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไต นั้น จึงมีพี่น้องชาวไทยจากหลาย ๆ กลุ่มเข้าร่วมประเพณีกันอย่างกลมกลืน โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอง กับกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่มีความละม้ายคล้ายคลึงกัน ด้วยความมีรากฐานทางวัฒนธรรมที่มาจากพื้นที่เดียวกันมาแต่อดีต คนยองมีถิ่นฐานอยู่ที่เมืองยอง ซึ่งมีสถานะเป็นเมืองหนึ่งอยู่ทางตะวันออกของรัฐฉาน เช่นเดียวกันกับคนลื้อ ส่วนในประเทศไทย พบว่า คนไทยองได้อพยพเข้ามาในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยราวสมัยพระเจ้ากาวิละ (พ.ศ. 2285-2358) โดยกลุ่มไทยองได้ตั้งรกรากที่เมืองลำพูนเป็นหลัก จากนั้นจึงแยกย้ายกันไปตั้งหมู่บ้านยังพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ ต่อไป

ในจังหวัดเชียงราย คนไทยองกลุ่มดั้งเดิมที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากส่วนใหญ่กระจัดกระจายอยู่แถบอำเภอแม่จัน บริเวณบ้านป่าบงหลวง หมู่ 3 บ้านแม่คำฝ้างหมื่น หมู่ 9 บ้านสันหลวง หมู่ 10 บ้านสันทางหลวง หมู่ 12 ของตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน ซึ่งเป็นเส้นทางก่อนเข้าสู่อำเภอเชียงแสน คนไทยองมีการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ด้วยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนจนเกิดเป็นพลังทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างเข้มแข็ง โดยปัจจุบันชุมชนไทยอง บ้านสันทางหลวง และหมู่บ้านใกล้เคียง ถือเป็นจุดท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวัฒนธรรมไทยองในจังหวัดเชียงราย เช่น วัฒนธรรมภูมิปัญญา อาหาร การดำเนินวิถีชีวิต ประเพณี ความเชื่อ การแต่งกาย ศิลปหัตถกรรม และโดยเฉพาะดนตรีที่ถูกนำมาใช้ในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของคนยอง ที่มีความโดดเด่นแสดงถึงการ

ระเบียบวิธีวิจัย

ด้วยเนื้อหาของบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย ดังนั้นการนำระเบียบวิธีวิจัยมาใช้ จึงมีความสัมพันธ์กับการศึกษาในส่วนของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยในส่วนของการศึกษาดนตรีในวัฒนธรรมไทยของนั้น ได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยไว้ดังนี้

การกำหนดพื้นที่ศึกษา ด้วยการศึกษารั้งนี้เป็นการศึกษาถึงดนตรีในวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดเชียงราย โดยการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่าชุมชนของคนไทยองที่ถือเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมมีการนำองค์ความรู้ของไทยองมาใช้กันอย่างชัดเจนอยู่ในตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน จึงใช้วิธีการกำหนดพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง โดยกำหนดพื้นที่ศึกษาชุมชนต่าง ๆ ในตำบลจันจว้า ได้แก่ ชุมชนบ้านป่าบงหลวง หมู่ 3 ชุมชนบ้านแม่คำฝิ่งหมื่น หมู่ 9 ชุมชนบ้านสันหลวง หมู่ 10 ชุมชนบ้านสันทางหลวง หมู่ 12 ของตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น สองส่วนได้แก่ ข้อมูลเอกสาร และข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามจริง โดยในส่วนการลงพื้นที่ภาคสนามนี้ มีการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แนวสัมภาษณ์สำหรับใช้ในกระบวนการเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ได้ทั้งจากข้อมูลเอกสาร และข้อมูลภาคสนามที่ได้ มาวิเคราะห์ร่วมกัน จากนั้นมีการตรวจสอบข้อมูลจากชุมชนอีกครั้งเพื่อยืนยันข้อมูลก่อนนำเสนอ

ผลการศึกษา

ดนตรีในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอง จังหวัดเชียงราย

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล วัฒนธรรมดนตรีของไทยอง พบว่า ดนตรีของชาวไทยองมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมร่วมซึ่งพบเห็นได้ในกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไต ทางภาคเหนือ ทั้งนี้ในส่วนของดนตรีในวัฒนธรรมชาวไทยองมีการนำดนตรีมาใช้ควบคู่ไปกับงานวัฒนธรรม ประเพณีประจำปีอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดรวมกลุ่มเครื่องดนตรีบรรเลงร่วมกันเป็นวงดนตรี ใช้แสดงในงานประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยอง สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ได้แก่ วงกลองหลวงและวงกลองสิ่งหม้อง

วงกลองหลวงไทยอง

วงกลองหลวงไทยอง เป็นวงดนตรีที่มีการนำเครื่องดนตรีตระกูลเครื่องหนัง (Membranophone) ประเภทกลองหน้าเดียว และกลองสองหน้า รวมทั้งเครื่องดนตรีตระกูลเครื่องเคาะ (Idiophone) ประเภทโลหะ เข้ามาบรรเลงร่วมกัน ในลักษณะการบรรเลงจังหวะทำนองต่าง ๆ ได้แก่ จังหวะสำหรับการฟ้อน (Rhythm of a Folk Dance) จังหวะแห่คร้วตาน (Rhythm for Traditional Parade) และจังหวะแห่ทั่วไป (Rhythm for Generals) มีเครื่องดนตรีที่ร่วมบรรเลงในวง ได้แก่ กลองหลวง 1 ใบ กลองตะหลดปด 1 ใบ ฉาบ 1 คู่ ฆ้อง 3 ใบ (ขนาดใหญ่ กลาง เล็ก) โดยมีกลองหลวง เป็นเครื่องดนตรีที่เป็นสัญลักษณ์ของวง ทั้งนี้ด้วยกลองหลวงเป็นเครื่องดนตรีขนาดใหญ่ จึงนิยมวางอยู่บนรถลาก หรือเกวียน

โดยปกติแล้ว บทบาทของกลองหลวงในวัฒนธรรมไทยอง นิยมที่จะนำมาใช้ตีเพื่อการประกวดคุณภาพของเสียงที่เกิดจากการตี โดยวัดกันที่ความดัง กังวานของกลองแต่ละใบ งานประเพณีนี้จะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงเวลา

ก่อนวันสงกรานต์หรือต้นเดือนเมษายน ในการประกวดนั้นแต่ละชุมชนจะนำ กลองหลวงของตนเข้ามาร่วมการตีเพื่อประกวดเสียงของกลองหลวงกันอย่างสนุกสนาน ทั้งนี้การตีกลองหลวง ให้ได้คุณภาพเสียงที่ตั้งกังวานเป็นที่ยอมรับในการประกวดนั้น ถือเป็นเทคนิคลับเฉพาะของแต่ละชุมชนเข้าประกวดจะคิดค้นสร้างสรรค์มาใช้ อย่างไรก็ตามเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปในกลุ่มนักดนตรีไทยองว่า “การตีจากกลอง” เป็นกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพของหนังหน้ากลองให้มีมวลของเนื้อหนังมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อเสียงที่หนา และกังวานมากยิ่งขึ้น ส่วนผสมของจำกลอง เช่น ข้าวเหนียว หรือข้าวแป้ง กล้วย ชี้อ้า เป็นต้น เมื่อผสมกันได้ตามอัตราส่วนที่กำหนด (สูตรลับ) จากนั้นทาลงบนพื้นหน้ากลองก่อนการแสดง ตีแล้วเสียงตั้งกังวานไพเราะ นอกจากนี้การตีด้วยมือที่พันด้วยผ้าดิบ ที่มีลักษณะการพันฝ่ามือ เป็นรูปกรวยแหลม เป็นเทคนิคการพันผ้าอย่างหนึ่งที่ชุมชนต่างหารูปแบบการพันผ้าออกมาให้ผู้ตีสามารถตีกลองให้ได้เสียงตามที่ต้องการ ซึ่งทั้งสองส่วนนี้ ถือเป็นความลับของแต่ละชุมชนที่คิดค้นสร้างสรรค์

นำมาประกวดกันอย่างสนุกสนาน

นอกจาก บทบาทในการนำมาตีเข้าประกวดเพื่อวัดคุณภาพของเสียง และความดังแล้ว การบรรเลงร่วมเป็นวงกลองหลวง ถือเป็นบทบาทสำคัญต่อเนืองก่อนและหลังจากการประกวด โดยมีบทบาทในการบรรเลงประกอบการเดินทาง ขบวนแห่ ข้าวของเครื่องใช้เพื่อนำไปทำบุญในวัด และหลังเสร็จสิ้นการประกวด โดยการบรรเลงประกอบการเดินทางขบวนแห่ กลองหลวงต้องตั้งวางอยู่บนรถลาก หรือเกวียนเพื่อให้สามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวก สำหรับการตีกลองหลวงนั้น ผู้ที่มีหน้าที่ตีกลองจะต้องขึ้นไปยืนบนรถลาก แล้วคร่อมตัวลงมาเพื่อตีประกอบจังหวะกับเครื่องดนตรีร่วมในวงอย่างมีจังหวะ

ภาพที่ 2 การขึ้นคร่อมบนรถลากเพื่อตีกลองหลวง
 ที่มา : งาม อาง อินทนิเวศ

รูปแบบการจัดวางเครื่องดนตรีในวงกลองหลวงไทยของนิยมตั้งกลองหลวงไว้หลังสุด ส่วนฉาบ โหม่งไว้ข้างใดข้างหนึ่ง และกลองตะหลดปดไว้ด้านตรงข้ามกับกลุ่มเครื่องดนตรีฉาบ โหม่ง ทั้งนี้โดยปกติแล้วไม่กำหนดรูปแบบการตำแหน่งเครื่องดนตรี อาจมีการสลับตำแหน่งได้ในลักษณะยืนเป็นกลุ่มเครื่องดนตรี ซึ่งสามารถมองเห็นและได้ยินเสียงเครื่องดนตรีซึ่งกันและกันได้สะดวก แต่ที่สำคัญ คือ กลองหลวงต้องอยู่กลาง และต้องให้ผู้ชมสามารถมองเห็นหน้ากลองและลีลาท่าทางการตีกลองหลวงได้อย่างชัดเจน

วงกลองสิ่งหม้อง ไทยอง

วงกลองสิ่งหม้อง เป็นวงดนตรีที่พบว่าถูกนำมาใช้บรรเลงประกอบในงานประเพณี วัฒนธรรมของผู้คนทั้งในวัฒนธรรมคนไทยอง และวัฒนธรรมกลุ่มคนไทในภาคเหนือหลาย ๆ กลุ่ม ทั้งนี้คำว่า “สิ่งหม้อง” เป็นชื่อเรียกตามเสียงที่เกิดจากการตีกลอง มีเครื่องดนตรีบรรเลงร่วมในวง ได้แก่ กลองสิ่งหม้อง 3-5 ใบ

กลองตัด 1 ใบ ฉาบ 2 คู่ (ขนาดใหญ่ เล็ก) ซ้อง 3 ลูก (ขนาดใหญ่ กลาง เล็ก)
วงกลองสิ่งหม้อง เป็นวงที่ใช้ประกอบการขบวนแห่เพื่อนำงานประเพณี
ทางวัฒนธรรม การจัดกลุ่มเครื่องดนตรีโดยมากมักยืมบรรเลงเครื่องชนิดเดียวกัน
ใกล้เคียงกันเป็นกลุ่ม เช่น กลองสิ่งหม้อง ก็จะยืมบรรเลงใกล้เคียง ส่วนฉาบ โหม่ง และ
กลองตัด ก็ยืมใกล้เคียงกันเป็นกลุ่มเช่นเดียวกัน ทั้งนี้หากเป็นการแสดงบรรเลง
ประกอบ

ภาพที่ 3 วงกลองสิ่งหม้องไทยอง
ที่มา : องอาจ อินทนิเวศ

ลักษณะทางกายภาพ และระบบเสียงเครื่องดนตรี

1. กลองหลวง

กลองหลวง จัดอยู่ในกลุ่มเครื่องดนตรีตระกูลเครื่องหนัง (Membranophone) ประเภทกลองหน้าเดียว ลักษณะตัวเครื่องทำจากไม้เนื้อแข็ง ท่อนเดียวตรง ยาว มีขนาดใหญ่ ภายในตัวเครื่องคว้านรูตรงกลางทะลุตั้งแต่ต้นจรดจนปลายเครื่อง ภายนอกกลึงตกแต่งลวดลายเป็นสัดส่วน ปลายเครื่องด้านใหญ่

(หน้าเครื่อง) ซึ่งหน้าเครื่องด้วยหนังวัว เรียกว่าหน้ากลอง โดยในพื้นที่ศึกษามี การผสมแปงเพื่อติดหน้ากลอง โดยมีส่วนผสมตามแต่สูตรของแต่ละหมู่บ้าน เช่น แปงข้าวเหนียว กล้วยกวน ขี้ผึ้ง เป็นต้น โดยการติดส่วนผสมของแปงเหล่านี้จะ ติดบริเวณหนังหน้ากลอง เรียกว่า “การติดจำ” ซึ่งจะทำให้หนังหน้ากลองมี มวลของเนื้อสัมผัสมากยิ่งขึ้นส่งผลต่อคุณภาพของเสียงที่ต้องการ นอกจากนี้การ ยึดติดส่วนหนังหน้ากลอง กับตัวกลองใช้วิธีการซึ่งดึงเชือกระหว่างขอบหน้ากลอง กับตัวเครื่อง เพื่อซึ่งให้เกิดความตึงหรือหย่อนของหนังหน้ากลอง และจะช่วย ส่งผลต่อการเกิดเสียงเช่นกัน

สัดส่วนของกลองหลวง แต่ละเครื่องอาจมีขนาดแตกต่างกันไป ตามแต่ ขนาดของไม้ที่นำมาใช้ทำเครื่องดนตรี ตัวอย่างสัดส่วนกลองหลวง ชื่อ “แม่บัวตอง” ของวัดหนองล่อง ต.จันจว้าใต้ อ.แม่จัน จ.เชียงราย โดยส่วนหนังหน้ากลองเส้น ผ่าศูนย์กลางประมาณ 54 เซนติเมตร ส่วนขอบหน้ากลอง เส้นผ่าศูนย์กลาง 65 เซนติเมตร ความยาวจากหน้ากลองจรดก้นกลอง ยาวทั้งสิ้น 370 เซนติเมตร ส่วนก้น มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ประมาณ 64 เซนติเมตร

ภาพที่ 4 กลองหลวงไทยของ “แม่บัวตอง” และ “แม่ฟ้าคนอง”
ที่มา : องอาจ อินทนิเวศ

ระบบเสียงของกลองหลวง เป็นเครื่องดนตรีที่มีระดับเสียงไม่แน่นอน ใช้การวัดเสียงจากความดังกังวานเป็นหลัก ดังตามที่นิยมในการประกวดกลองหลวง จะใช้วิธีการวัดความดังจากการตีด้วยมือที่พันผ้า โดยวัดกันที่ความดังกังวานของเสียงที่เกิดขึ้น มีเกณฑ์วัดความดังของเสียงโดยใช้เครื่องวัดที่มีค่าแสดงเป็นค่าเดซิเบล (Decibel, dB) นอกจากนี้ทักษะของผู้ตียังเป็นส่วนสำคัญในการตีเพื่อสร้างเสียงให้ได้ตามเกณฑ์กำหนด และให้คุณภาพเสียงที่ดัง วิธีการบรรเลงหรือการตีกลองหลวงไทยอง ผู้ตีจะต้องใช้ผ้าดิบ หรือ ผ้าจิวร หรือผ้าบางทั่วไป

พื้นที่ฝ่ามือเพื่อใช้ตี โดยขึ้นไปยืนบนรถลากกลอง แล้วโน้มตัวก้มลงตี ด้วยมือที่
พันผ้าไว้

ภาพที่ 5 การตีจากกลอง และการพันมือตีกลองหลวง
ที่มา : องอาจ อินทนิเวศ

2. กลองตะหลดปด

กลองตะหลดปด จัดอยู่ในกลุ่มเครื่องดนตรีตระกูลเครื่องหนัง (Membranophone) ประเภทกลองสองหน้า สำหรับตีโดยใช้ไม้ตี จำนวน 2 ไม้ จังหวะของกลองตะหลดปดช่วยสร้างสีสันให้การบรรเลงบทเพลงของวงกลองหลวงเป็นอย่างมาก ลักษณะทางกายภาพของตัวเครื่องทำจากไม้เนื้อแข็งหนึ่งหน้ากลองทำจากหนังวัว บริเวณตัวเครื่องจะมีขาตั้งเหล็ก สำหรับตั้งเครื่องเพื่อนั่งตี ทั้งนี้หากมีการเดินขบวนจะใช้เชือกผูกเป็นสายสะพาย หรือใช้เชือกผูกกับรถลากมรธาบรรทุกกลองหลวง ให้คนตีกลองตะหลดปดเดินขบวนข้างเพื่อตี

กลองตะหลดปด มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ส่วนหน้ากลอง ประมาณ 20 เซนติเมตร หน้าส่วนก้นกลอง ประมาณ 16 เซนติเมตร ความยาวเครื่อง 60 เซนติเมตร

ภาพที่ 6 กลองตะหลดปด และลักษณะทำนองบรรเลง
ที่มา : องอาจ อินทนิเวศ

กลองตะหลดปดเป็นเครื่องดนตรีที่มีระดับเสียงไม่คงที่ แต่ให้ใช้วิธีการคาดคะเนเสียงที่ตั้ง และหน้ากลองที่มีความตึงได้ระดับตามที่ต้องการ วิธีการตีกลองตะหลดปด จะใช้ไม้ตี โดยจับที่ปลายไม้ และนั่งตี หากมีการเดินเท้า จะนำกลองแขวนไว้กับรถลากกลองหลวง ส่วนคนตีจะเดินตามคอยตีตามจังหวะ

ภาพที่ 7 ไม้ตีกลองตะหลดปด
ที่มา : องอาจ อินทนิเวศ

3. กลองสี่หม้อง

กลองสี่หม้อง จัดอยู่ในเครื่องดนตรีตระกูลเครื่องหนัง (Membranophone) เป็นกลองหน้าเดียว ซึ่งด้วยหนังวัว ตีด้วยฝ่ามือ ใช้สะพายด้านข้างเพื่อตี นิยมใช้ในการเดินขบวนแห่ มีลักษณะ และสัดส่วนหน้าหนังกลอง มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 33 เซนติเมตร ความยาวของเครื่อง 88 เซนติเมตร ส่วนก้นกลองมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 28 เซนติเมตร

ภาพที่ 8 กลองสั่งหม่อง
ที่มา : องอาจ อินทนิเวศ

กลองสั่งหม่อง เป็นเครื่องดนตรีที่มีระดับเสียงไม่คงที่ แต่ให้ใช้วิธีการคาดคะเนเสียงที่ดัง และหน้ากลองที่มีความตึงได้ระดับตามที่ต้องการ วิธีการบรรเลงกลองสั่งหม่อง ผู้บรรเลงจะคล้องสายสะพายกลองไว้ที่บ่าข้างใดข้างหนึ่ง การตีกลองจะตีด้วยฝ่ามือ หรือปลายนิ้วมือ ทั้งสองข้างที่บริเวณหน้ากลอง

4. กลองตัด

กลองตัด จัดอยู่ในเครื่องดนตรีตระกูลเครื่องหนัง (Membranophone) เป็นเครื่องดนตรีที่ทำจากไม้เนื้อแข็ง คว้านภายในให้กลวง ปิดหนังด้านเดียว ด้วยหนังวัว ยึดหน้ากลองกับตัวเครื่องด้วยโครงเหล็ก และน็อตสำหรับยึด เพื่อ

ตั้งเสียงกลอง การตีจะมีไม้พันหัวด้วยผ้าสำหรับตีกลองตัดมีขนาดหน้ากว้าง ประมาณ 45 เซนติเมตร ด้านก้นกลองส่วนที่ไม่ปิดหนัง กว้างประมาณ 38 เซนติเมตร ตัวเครื่องยาว ประมาณ 30 เซนติเมตร

ภาพที่ 9 กลองตัด
ที่มา : องอาจ อินทนิเวศ

กลองตัด เป็นเครื่องดนตรีที่มีระดับเสียงไม่คงที่ แต่ให้ใช้วิธีการคาดคะเนเสียงที่ตั้ง และหน้ากลองที่มีความตึงได้ระดับตามที่ต้องการ วิธีการบรรเลงกลองตัดนิยมการบรรเลงโดยลักษณะการยืนตี โดยมีข้างหนึ่งถือสายสะพานเครื่อง และอีกมือหนึ่งถือไม้ตีลักษณะของไม้ตี หัวไม้จะหุ้มด้วยผ้าดิบ หรือจิวร เป็นลักษณะหัวมนสี่เหลี่ยม เนื่องจากกลองตัดเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ร่วมกับวงกลองสั่งหม้อง ซึ่งเป็นการบรรเลงในลักษณะเดินแห่ ดังนั้นการยืนตีจึงเป็นท่าทางที่ดีที่สุด

ภาพที่ 10 การตีกลองตัด
ที่มา : องอาจ อินทนิเวศ

5. ฉาบ

ฉาบ จัดอยู่ในเครื่องดนตรีตระกูลเครื่องเคาะ (idiophone) ลักษณะเป็นฉาบโลหะผสมทองเหลือง เช่นเดียวกับกับฉาบโดยทั่วไป สามารถหาซื้อได้ตามท้องตลาด มีเส้นผ่าศูนย์กลาง ประมาณ 10-12 นิ้ว วิธีการบรรเลงใช้จัดที่เชือกร้อยของฉาบ จับที่เชือกให้นิ้วสัมผัสกับตัวฉาบ การตีฉาบมี 2 วิธี คือ ตีแบบปิด (+) คือ ตีให้หน้าฉาบกระทบโดยตรง เสียงจะหวน สั้น และการตีแบบเปิด (o) คือ ให้หน้าฉาบกระทบกันเพียงครั้งเดียว แล้วสะบัดออก เสียงจะยาว กังวาน

6. ฆ้อง

ฆ้อง จัดอยู่ในเครื่องดนตรีตระกูลเครื่องเคาะ (idiophone) เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงร่วม ในการแสดงของวงดนตรีไทยของทุกลักษณะวงโดยฆ้องที่ใช้จะแบ่งเป็น 3 ขนาด ใหญ่ กลาง เล็ก โดยฆ้องลูกใหญ่ จะมีขาตั้งแขวนฆ้อง ส่วน ขนาดกลาง และเล็ก ใช้เชือกร้อยที่ตัวเครื่องสำหรับใช้ถือ

ภาพที่ 11 ฆ้องขนาดใหญ่ ขนาดกลาง (สีทอง) และขนาดเล็ก
ที่มา : องอาจ อินทนิเวศ

โดย	ฆ้อง	ขนาดใหญ่ มีเส้นผ่าศูนย์กลาง	13.5	นิ้ว
		ขนาดกลาง มีเส้นผ่าศูนย์กลาง	10.5	นิ้ว
		ขนาดเล็ก มีเส้นผ่าศูนย์กลาง	9	นิ้ว

วิธีการบรรเลง ข้อง ตัวเครื่องจะมีเชือกร้อยสำหรับให้ถือจับเพื่อตีเข้าจังหวะ โดยเน้นที่เล่นประกอบเสียงให้สอดคล้องกับการบรรเลงของเครื่องดนตรีอื่น ๆ ในวง

ทำนองเพลง

ทำนองเพลงที่มีความสำคัญ และใช้บรรเลงในงานประเพณี มีลักษณะเป็นจังหวะทำนอง โดยแบ่งออกเป็นประเภทตามการใช้งาน คือ ทำนองสำหรับการฟ้อน ทำนองแห่ครัวตาน และทำนองแห่ทั่วไป

1. ทำนองสำหรับการฟ้อน

ทำนองสำหรับฟ้อน จะมีการดำเนินทำนองที่ชำนาญบรรเลงด้วยวงกลองหลวง ตีให้ลักษณะทำนองนี้วนไปเรื่อย ๆ ตามต้องการ โดยใช้ความเร็วปานกลาง

ทำนองพ็อน (วงกลองหลวงไต่ยอง)

วงกลองหลวงไต่ยอง ชุมชนจันจว้าใต้ อ.แม่จัน จ.เชียงราย
ถอดโน้ต โดย องอาจ อินทนิเวศ

*** แนวฉาบ (+) หมายถึง ตีฉาบแบบปิด (o) หมายถึง ตีฉาบแบบเปิด

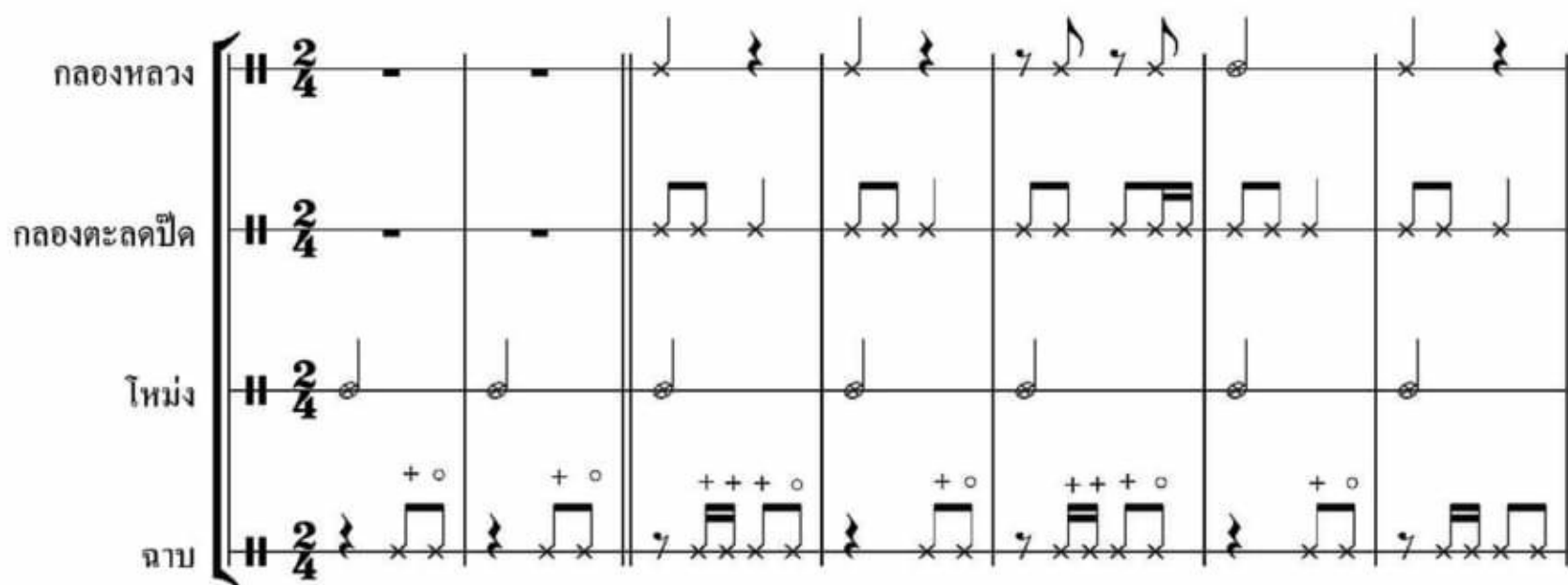
2. ทำนองแห่ครัวตาน

ทำนองแห่ครัวตาน จะดำเนินทำนองในอัตราจังหวะปานกลาง นิยมบรรเลงด้วยวงกลองหลวง ตีให้ทำนองวนไปเรื่อย ๆ ตามต้องการ

ทำนองแห่ครัวตาน (วงกลองหลวงไคยอง)

วงกลองหลวงไคยอง ชุมชนจันทน์จ้าวใต้ อ.แม่จัน จ.เชียงราย

ถอดโน้ต โดย งามอาจ อินทนิเวศ

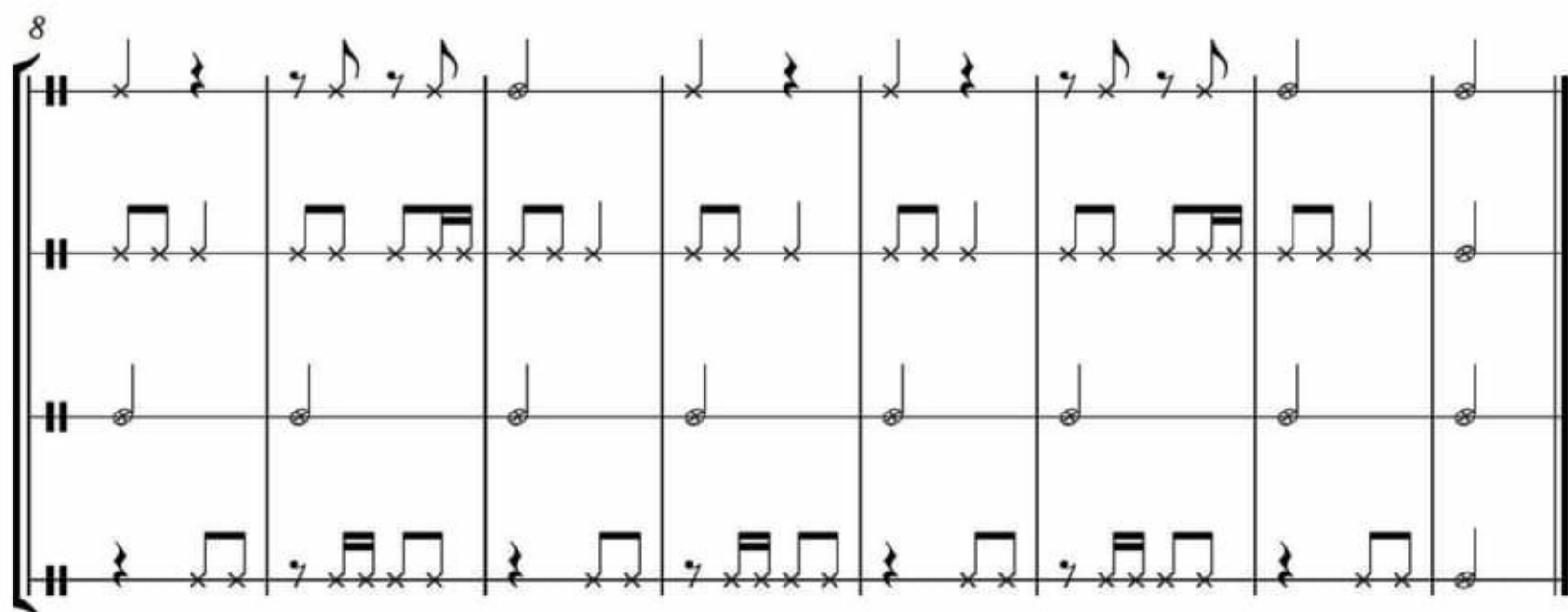

กลองหลวง

กลองตะลัดปัด

โหม่ง

ฉาบ

8

3. ทำนองแห่ทั่วไป

ทำนองแห่ทั่วไปใช้ รูปแบบจังหวะเช่นเดียวกันกับทำนองสำหรับฟ้อน แต่จังหวะจะเร็วมากกว่า

อภิปรายผล

การเดินทางของคนไทยองในอดีตที่ต้องจากบ้านเกิดมาตั้งรกรากยังสถานที่กระจายตัวกันยังที่ต่าง ๆ และบางกลุ่มได้มาตั้งรกรากที่อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ดังข้อมูลจาก วสันต์ ปัญญาแก้ว (2555, 62) กล่าวว่า การเดินทางอพยพของกลุ่มคนหนุ่มสาว รวมถึงเณรพระชาวไทลื้อ จากเมืองยองเข้ามาสู่ประเทศไทยนั้น ส่วนมากเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ก่อน จากนั้นจึงอพยพเข้ามาที่อำเภอแม่จัน และอำเภอแม่สรวยตามลำดับ คนไทยองกลุ่มนี้ยังคงความรักษาอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีฐานรากของตนได้อย่างมีความสุข ผ่านการนำเครื่องดนตรีเข้ามาเป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมร่วมกัน แฝงด้วยการสอดแทรกภูมิปัญญาการคิดค้นกลเม็ดในการดัดแปลงปรับปรุงกลวิธีในการแข่งขันกันทางวัฒนธรรมอย่างสนุกสนาน ช่วยสร้างความสามัคคีในกลุ่มชนอย่างเป็นธรรมชาติ นอกจากบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเข้าด้วยกันแล้ว กลองหลวงยังมีบทบาทสำคัญในทางความเชื่อ และศรัทธาของชาวไทยองในแต่ละชุมชน โดยถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่ชุมชนเลยทีเดียว ดังจะเห็นได้จากการตั้งชื่อให้กับกลองการเก็บดูแลรักษาเป็นอย่างดี และด้วยการทำกลองหลวงถือเป็นศาสตร์และศิลป์ทางช่างของไทยอง โดยเฉพาะการคว้านรูภายในตัวเครื่อง เพราะถือว่าการคว้านรูภายในกลองหลวงมีรูปแบบเฉพาะของช่าง ซึ่งจะส่งผลต่อเสียงที่ได้ อีกประการคือ หนึ่งปิดหน้าเครื่องที่ทำจากหนังวัว จะมีการ “ติดจำ” ด้วยข้าวเหนียว หรือกล้วยกวน ตามแต่สูตรของแต่ละบ้าน หรือพื้นที่ ถือเป็นเคล็ดลับสำคัญที่แต่ละ

บ้านจะมีสูตรประจำของตัวเอง

อย่างไรก็ตาม ทั้งวงกลองหลวง และวงกลองสิ่งหม้อง ต่างมีบทบาทสำคัญในการเป็นวัฒนธรรมสัมพันธ์ตามแนวคิดของ ณรงค์ชัย ปิฎกัรัชต์ (2563, 14-16) กล่าวว่า การเคลื่อนของมนุษย์จากแหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่ง ทำให้มนุษย์ต้องดำเนินชีวิตในบริบททางสังคมวัฒนธรรมแบบใหม่ ด้วยฐานเดิมของวัฒนธรรมที่ตนเองครอบครองอยู่และรับวัฒนธรรมในที่ใหม่เพื่อปรับปรนให้เข้ากับบริบทวัฒนธรรมใหม่จึงปรากฏร่องรอยของวัฒนธรรมฐานเดิมอยู่ทั้งนี้การเข้าไปมีส่วนร่วมในประเพณีประจำปี หรือพิธีที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ในช่วงใกล้เข้าเทศกาลสงกรานต์ คนในชุมชนไทยองนิยมที่จะมีการประกวดแข่งขันการตีกลองหลวง ซึ่งเป็นประเพณีนิยมที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ โดยแต่ละชุมชนหมู่บ้าน ต่างแห่ขบวนวงกลองหลวงมาเพื่อประชันความสามารถในการตีกลองหลวงของแต่ละชุมชนว่าปีนี้กลองหลวงของชุมชนใดจะมีเสียงที่ดังกังวานที่สุด แต่โดยนัยสำคัญแล้วนั้น ประเพณีการประกวดการตีกลองหลวงถือเป็นประเพณีที่ชาวไทยองแต่ละหมู่บ้านจะได้มาพบเจอกัน ร่วมกันจัดกิจกรรมสร้างความสามัคคีกลมเกลียวกันของแต่ละชุมชนให้มากขึ้น และสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับคนในวัฒนธรรมเดียวได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

เจริญ พิระบรรณ, *สัมภาษณ์*, 28 มีนาคม 2560

ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์. (2563). *ทฤษฎีเพื่อการวิจัยและสารัตถบทยตนตรี*. ลพบุรี: โรงพิมพ์นาฏดุริยางค์.

เชียงรายไฟกัส. (2553). *แผนที่อำเภอแม่จัน*. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2560 ที่มา: <http://www.chiangraifocus.com/2010/aumpher.php?aid=9>

ดวงสา จับใจนาย, *สัมภาษณ์*, 28 มีนาคม 2560

วสันต์ ปัญญาแก้ว. (2555). *ลือข้ามแดน การเดินทางของคนหนุ่มสาวชาวลื้อ เมืองยอง รัฐฉาน ประเทศพม่า*.

เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สังเวียน ปรารมภ์, *สัมภาษณ์*, 28 มีนาคม 2560

องอาจ อินทนิเวศ. (2562). *องค์ความรู้ จิตสำนึกรักษ์ และกระบวนการสืบทอด ภูมิปัญญาด้านดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงราย*. ใน วารสาร อารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน. ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน). หน้า 65-91.